

Danny Pieters

Bevezetés az EK országainak társadalombiztosítási törvényhozásába*: Írország

Bevezetés: a társadalmi biztonság fogalma és forrása

Írországban a társadalmi biztonság helyett a szociális jólét (social welfare) kifejezést használják. A szociális jólét fogalma magában foglalja az összes jövedelmet fenntartó segélyrendszert. Háromféle rendszert különböztetünk meg: a társadalombiztosítási rendszereket, a szociális segélyrendszereket, és van egy úgynevezett maradék kategória.

A társadalombiztosítási rendszerek az öregség, a betegség, a rokkantság (ezen belül speciális biztosítási rendszereket létesítettek a munkahelyi baleset és a foglalkozási ártalom kockázatára), az anyaság, a munkanélküliség és a válás kockázatára terjednek ki. Ez utóbbi, sajátosan ír kategória azoknak nyújt juttatást, akik válásuk után nem tudják fenntartani magukat.

A társadalombiztosítási rendszereken kívül működik egy speciális segélyrendszer is a fenti kockázatokra (a munkahelyi baleset és a foglalkozási ártalom kivételével), és a nők egy része számára is vannak további speciális rendszerek. E speciális rendszerek alatt pedig biztonsági hálóként feszül ki az általános segélyrendszer.

A társadalombiztosítási és a segélyrendszerek mellett létrehoztak jövedelmet fenntartó segélyrendszereket is (az úgynevezett „maradék kategória”). Ezek a következők: családi pótlék rendszer, alacsony jövedelmű családok számára felállított jövedelemkiegészítési rendszer (családi jövedelemkiegészítés) és különféle természetbeni juttatást nyújtó rendszerek (amelyek például ingyenes utazást és energiaellátást biztosítanak).

Az ír szociális segélyrendszer nem terjed ki az orvosi ellátásra. Mindazonáltal, a tanulmány kiindulópontjának megfelelően ennek is szentelünk némi figyelmet.

Az ír alkotmány kevés, a társadalmi biztonság szempontjából fontos

* A tanulmányt rövidített formában közöljük. A további fejezeteket folytatólagosan adjuk közre az *Esélyben*-ben.

cikkelyt tartalmaz. Kivételt képez az alkotmány 41-es paragrafusa, amelynek néhány cikkelye a sarkalatos családi jogokat fekteti le. Az ír bíróságok döntésének értelmében az állam köteles a házasságot védeni, azaz biztosítani azt, hogy az együttélő házaspárok nem szenvednek hátrányt az élettársi közösségben élő párokkal, illetőleg a különélő házastársakkal szemben.

A társadalmi biztonsági törvénykezés szempontjából jelentős szerepe van a Felső és Legfelső Bíróság jogértelmezésének; e jogértelmezés alapján egyes, az alkotmányban le nem fektetett személyiségi jogok alkotmányos védelmet élveznek. Ezeket a személyiségi jogokat többek között az alkotmány 45-ös, „A szociálpolitika alapvető szabályai” címet viselő paragrafusa alapján ismerik el. Ez a cikkely számos szociális-gazdasági elvet tartalmaz. Ezek közül egyesek a juttatásokhoz való alapvető szociális jogokat testesítik meg. Az elvek bemutatását megelőző szakasz kimondja, hogy a szociálpolitikai szabályok csupán általános irányelvek, amelyeket az országgyűlés belátása szerint alkalmazhat a törvénykezés végrehajtásában; a törvénykezés érvényességének megítélése az alkotmány rendelkezéseinek fényében a bíróságok hatáskörébe tartozik. A fent említett bevezető szakasz nem akadályozza meg a bírákat a 45-ös paragrafus cikkelyeinek figyelembe vételében, különösen ott, ahol új sarkalatos jogokat „fedeztek fel”. Mindmáig bizonytalan, hogy van-e ennek bármilyen kézzelfogható hatása a társadalmi biztonságra.

Az ír társadalmi biztonsági törvénykezés fő forrása az 1981-es szociális segélytörvény (más néven: egyesítési törvény). A segély törvény (egy kivétellel) az összes olyan törvényt tartalmazza, amely bevezetése idején létezett, mégsem idézte elő a törvénykezés reformját vagy lényegi egyszerűsödését. Ez magyarázatot ad arra, hogy miért nevezték el a segély törvényt egyesítési törvénynek.

Az 1981-es szociális segély törvényt évente legalább egyszer módosítják. Erre azért van szükség, mert a törvény kiterjed a juttatások szintjére, és az alsóbb törvényhozói testület nem kapott jogot a szint módosítására. A juttatások szintjének módosítása általában együttjár a törvény egyes részeinek lényegi megváltoztatásával. A módosító törvények bevezetésük éve szerint kapják nevüket (például 1988-as szociális segély törvény).

Habár a módosító törvényeket beépítik az 1981-es szociális segély (egyesítési) törvénybe, a gyakorlatban külön-külön is hivatkoznak rájuk. Lényegileg csak egy törvény létezik, amely minden – hivatalos – törvényt magában foglal. Az 1970-es egészségügyi törvényből csak három szakasz játszik fontos szerepet a (szűk értelemben vett) társadalmi biztonsági törvénykezésben. Ezek a szakaszok a betegség és a rokkantság kockázatára kiterjedő segélyrendszert foglalják magukban. Az orvosi ellátási rendszer kereteit is az egészségügyi törvény adja.

Így tehát az alkalmazható törvények zömét egyetlen törvényben egyesítették. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a törvény a társadalmi biztonsági törvénykezés egészét tartalmazza. A szociális jóléti (social welfare) miniszter és az egészségügyi miniszter ugyanis számos törvényerejű rendeletet bocsájtott ki, amelyek kiegészítik a törvényt. A rendelkezések

jogi alapja magában a törvényben van lefektetve. Bizonyos esetekben az országgyűlés előzetes jóváhagyását kell kérni; vannak olyan esetek is, amelyekben az országgyűlés (bizonyos időre) visszamenőleg hatálytalaníthatja a rendelkezéseket. A felhatalmazott törvényhozó testületnek egyes esetekben pénzügyminiszteri jóváhagyást is kell kérnie. A rendelkezéseken kívül belső irányelvek is szerepet játszhatnak a társadalmi biztonsági törvény konkrét alkalmazásában. (...)

Kockázati tényezők és juttatások

Mielőtt rátérnénk a különféle kockázatok és juttatások leírására, két általános jellegű megjegyzést szeretnénk tenni. Az egyik arra a követelményre vonatkozik, amelynek értelmében csak az a személy igényelhet juttatást, aki eleget tett a járulékfizetési feltételeknek. A másik megjegyzés a különböző társadalmi biztonsági juttatások általánosan egységes szerkezetével kapcsolatos.

Az összes társadalombiztosítási rendszer (a munkahelyi baleset és a foglalkozási ártalom kockázata elleni biztosítás kivételével) járulékfizetési feltételekhez köti juttatásait.

a) Csak az a személy igényelhet juttatást, aki a biztosítás kezdete és a juttatás igénylése között eltelt időszakban bizonyos számú heti járulékot befizetett.

b/1) Kizárólag az a személy jogosult munkaképtelenségi juttatásra, rokkantsági nyugdíjra, anyasági pótlékra és munkanélküli juttatásra, aki az igénylést megelőző egy évben befizetett bizonyos számú heti járulékot, vagy akinek ezt meghítelezték.

b/2) Csak az a személy kaphat öregségi (járulékfizetéses) nyugdíjat, özvegyi (járulékfizetéses) nyugdíjat és elhagyott feleségnek járó juttatást, aki egy meghatározott időtartam alatt befizetett egy bizonyos számú heti járulékot, vagy akinek ezt meghítelezték.

Rövid távú juttatásokat igényelhetnek azok, akik 39 héten át fizettek járulékot; hosszú távú juttatás pedig azoknak jár, akik 156 héten át fizettek járulékot.

A b) pontban foglalt járulékfizetési feltételek alsó és felső határa mind a rövid-, mind a hosszútávú juttatások esetében kötött. A rövidtávú juttatások esetében 48 és 39 hét a határ, a hosszútávú juttatásoknál pedig 48 és 28 hét. A biztosítási juttatások szintje ettől függően változik; a különbségek azonban elenyészőek, és csak az alapjuttatásra (lásd alább) vonatkoznak, az eltartott társ és/vagy a gyermekek pótlékát nem érintik. Amint azt a b) pontban foglalt járulékfizetési feltételeknél is láthatjuk, nemcsak a ténylegesen kifizetett járulékot veszik figyelembe, hanem azt is, amit az igénylőnek meghíteleznek. Hitelt azok a személyek kaphatnak, akik biztosítva vannak vagy voltak, és akik önhibájukon kívül nem tudnak a járulékfizetési feltételeknek eleget tenni. Létezik például belépés előtti hitel (pre-entry credit), amelyet először biztosítást kötő személyek igényelhetnek. Nagy jelentőségük van a munkanélküliség és a munkaképte-

lenség idején nyújtott hiteleknek is. A Szociális Jóléti (social welfare) Minisztériumban megtalálható az összes biztosított személy járulékfizetési kártyája.

Mind a biztosítási, mind a segélyrendszerek egységes összegű alapjuttatásokat és pótlékokat nyújtanak; az alapjuttatásokra azok jogosultak, akik a megfelelő jogosultsági feltételeket kielégítik. A feltételek segélyrendszerként változnak.

Az alapjuttatásokhoz egyes esetekben pótlékok járulnak. Ilyen például az eltartott felnőtt után járó pótlék. Eltartott felnőttön általában a biztosított házastársát értik. Pótléokra csak azok jogosultak, akiknek anyagi eszközei korlátozottak.

A jogosult háztartásában élő 18 éven aluli gyermekek után is fizetnek pótlékot. Azon gyermek esetében, aki nappali oktatásban vesz részt, a korhatár 21 év. Eltérő összegű pótlék jár az első, a második, a harmadik-ötödik, a hatodik (és azt követő) gyermekek után. A segély jellegű juttatásokhoz járuló pótlékokat általános jövedelemigazoláshoz kötik. Ezzel szemben a biztosítási juttatásokhoz járuló pótlékok általában nem függnak az igénylők jövedelmétől és anyagi helyzetétől. Egy nemrégiben bevezetett szabálynak megfelelően azonban azok az igénylők, akiknek a házastársa nem tekinthető eltartott felnőttnek, a fenti pótlékok felét kapják. Ez nem vonatkozik különélő házastársakra.

A fenti két általános pótlék mellett számos egyéb pótlék igényelhető, speciális esetekben. Bizonyos feltételek mellett pótlékra jogosult például minden olyan 66 év feletti, teljes gondozásra szoruló biztosított személy, akit vele élő családtagja lát el (*előírt rokon pótlék*). A 80-dik életévüket betöltött biztosítottak alapjuttatása kis mértékben nő (*öregségi pótlék*).

A pótlékok összegét az határozza meg, hogy melyik alapjuttatáshoz tartoznak. Bizonyos társadalmi biztonsági juttatások esetében a pénzbeli pótlékok mellett természetbeni juttatások is igényelhetők. Ezek a következők: ingyenes utazás, ingyenes energia és fűtőanyagellátás, ingyenes telefon és ehhez hasonló szolgáltatások. Természetbeni juttatásokat inkább a 66 évesnél idősebb személyeknek nyújtanak.

Az ír társadalmi biztonsági rendszer az egységes összegű juttatások mellett fizetéstől függő juttatásokat is nyújt. Ez utóbbiak azonban csak másodlagos jelentőségűek. Az egységes összegű alapjuttatást kiegészítő fizetésfüggő pótlék csak bizonyos juttatások esetében igényelhető (munkánélküli juttatás, munkaképtelenségi juttatás, anyasági juttatás és bal-eseti juttatás). A pótlék alsó és felső határa kötött. A pótlék a heti kereset 12 százaléka, de legfeljebb 62 font; az egységes és a fizetéstől függő juttatások összege nem haladhatja meg a jövedelem 85 százalékát (munkánélküliség esetén), illetőleg 75 százalékát (munkaképtelenség esetén). A fizetésfüggő juttatás a munkánélküliség illetőleg a munkaképtelenség 19-dik napjától a 393-dik napjáig fizethető.

A jog nem írja elő a társadalmi biztonsági juttatások rendszeres felülvizsgálatát. Ennek ellenére az utóbbi években mind az alapjuttatásokat, mind a pótlékokat évente felülvizsgálják (ehhez viszonyítási alapként az inflációt veszik figyelembe). Ma az a tendencia, hogy a felülvizsgálatnál

a hosszú távú juttatások elsőbbséget élveznek a rövid távú juttatásokkal szemben.

Öregség

Minden 66-dik életévét betöltött személy nyugdíjra jogosult vagy a biztosítási rendszer keretében, vagy a segélyrendszer keretében. Biztosítási nyugdíjra (*öregségi járulékfizetéses nyugdíj*) jogosultak mindazon személyek, akik 56-dik életévük betöltése előtt kötöttek biztosítást, és eleget tettek a járulékfizetési feltételeknek. Segélynyugdíj (*öregségi nem-járulékfizetéses nyugdíj*) fizethető azoknak, akik nem elégítik ki a fenti feltételeket. Ezt a fajta nyugdíjat jövedelemigazoláshoz kötik.

A 65-dik életévüket betöltött biztosítottak az öregségi nyugdíjat megelőző egy évben úgynevezett *visszavonulási nyugdíjat* kapnak. A visszavonulási nyugdíj esetében hasonló járulékfizetési feltételeknek kell eleget tenni, mint a (*járulékfizetéses*) *öregségi nyugdíjnál*; a nyugdíj további feltétele az, hogy az igénylőnek 55 éves kora előtt kellett megkötnie a biztosítást, és 65-dik életéve betöltésekor abba kell hagynia a munkát. Van azonban néhány fontos eset, amelyre a fenti szabály nem vonatkozik.

Napjainkban jelenik meg az ún. *visszavonulás előtti pótlék*. Erre a segélyjellegű juttatásra olyan 55 év feletti, hosszú ideje munkanélküli személyek jogosultak, akik még nem érték el a nyugdíjkorhatárt. A juttatás összege valószínűleg azonos lesz a munkanélküli segély összegével. A további részleteket miniszteri rendeletek fogják tartalmazni.

Halálozás

Az ír társadalmi biztonsági rendszer számos juttatást biztosít halál esetén. Kétféle nyugdíj létezik özvegy nők számára: a segélynyugdíj és a biztosítási nyugdíj. Mindazok, akik eleget tettek a járulékfizetési feltételeknek, biztosítási nyugdíjra (*özvegyi járulékfizetéses nyugdíj*) jogosultak. Az özvegy választhat, hogy a saját vagy elhunyt házastársa biztosítását akarja-e alapul venni.

Az az özvegy, aki nem tud eleget tenni a járulékfizetési feltételeknek, segélynyugdíjat (*özvegyi nem-járulékfizetéses nyugdíj*) igényelhet; ez a nyugdíj jövedelemigazoláshoz kötött. Ha az özvegy újból férjhez megy, mindkét nyugdíj esetében elveszti a nyugdíjjogosultságot. Ha élettársi közösségben él, a nyugdíjat erre az időtartamra felfüggesztik.

Az ír társadalmi biztonsági rendszerben nincs általános nyugdíjrendszer özvegy férfiak számára. Van azonban az özvegy férfiak számára egy speciális rendszer. Azok a férfiak, akiknek elhunyt felesége *öregségi (járulékfizetéses)* vagy *visszavonulási nyugdíjat* kapott, és (férje részére) megkapta az *eltartott felnőt után járó pótlékot*, nos, ezek az özvegy férfiak *származási juttatásra* jogosultak; a juttatás megegyezik az özvegyi nyugdíj összegével – beleértve a gyermekek utáni esetleges pótlékokat is. A juttatásra csak olyan férfiak jogosultak, akik szellemi vagy fizikai állapotuk miatt nem tudják eltartani magukat. Ha a férfi újból megházasodik, el-

veszti nyugdíjjogosultságát; ha együtt él valakivel, a juttatást erre az időtartamra felfüggesztik.

Az árvák esetében is kétféle nyugdíj létezik : a biztosítási nyugdíj és a segélynyugdíj. Biztosítási nyugdíj jár azoknak az árváknak, akiknek a szülei vagy nevelőszülei eleget tettek a járulékfizetési feltételeknek; a segélynyugdíj jövedelemigazoláshoz kötött. Az árva általában 18 éves koráig jogosult nyugdíjra; ha nappali oktatásban vesz részt, akkor 21 éves koráig jár neki nyugdíj.

Speciális szabályok vonatkoznak azokra az özvegyekre, akiknek házastársa munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom következtében hunyt el. Az özvegy sokkal magasabb nyugdíjat kap, és semmilyen járulékfizetési feltételnek nem kell eleget tennie. Ha az özvegy újból férjhez megy, elveszti nyugdíjjogosultságát; ha együtt él valakivel, a nyugdíjat az együttélés időtartamára felfüggesztik. Bizonyos feltételek mellett azoknak a férfiaknak is jár nyugdíj, akiknek a felesége munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom következtében halt meg. A feltétel az, hogy a férfit nagyrészt vagy teljesen elhunyt felesége tartotta el. Ezen kívül csak átmeneti nyugdíj fizethető, ha az özvegy férfi fizikai vagy szellemi állapota miatt nem tudja eltartani magát, és csak arra az időtartamra, ameddig ez az állapot fennáll. Ha el tudja magát tartani, akkor csak egy egyszeres és egyszeri végkielégítés jellegű juttatást igényelhet.

Akárcsak az özvegy nők, az árvák is kedvezőbb nyugdíjat kapnak, és semmilyen járulékfizetési feltételnek nem kell eleget tenniük. Az özvegyeken és az árvákon kívül az elhunyt szülője is jogosult lehet juttatásra, ha nagyrészt vagy teljesen az elhunyt tartotta őt el. Végül, a fenti speciális szabályok alapján az elhunyt hozzátartozói jogosultak egy egyszeres összegű segélyre is, a temetési költségek fedezésére.

A *halálozási segély* szintén a temetési költségek fedezésére szolgál. Ez csak a biztosított, a biztosított házastársa, özvegye vagy gyermeke halálakor kérhető. Ezt a segélyt is csak azok igényelhetik, akik eleget tettek a járulékfizetési feltételeknek. A *halálozási segély* egyszeres összegű egyszeri, végkielégítés jellegű juttatás, amelynek összege aszerint változik, hogy az elhunyt 5 évesnél fiatalabb gyerek, 5-18 év közötti vagy pedig felnőtt volt-e.

Meg kell még említenünk, hogy az eltartott felnőtt a biztosított halála után általában 6 hétig kap átmeneti társadalmi biztonsági juttatásokat. Ez alatt az idő alatt a fent leírt halálozási juttatások nem fizetendők.

Munkaképtelenség

A társadalombiztosításban különbséget teszünk a *munkaképtelenségi juttatás* és a *rokkantsági nyugdíj* között. Munkaképtelenségi juttatásra jogosultak mindazok, akik nem képesek megfelelő munkát végezni, és eleget tettek a járulékfizetési feltételeknek. Az igénylő a munkaképtelenség első három napján nem kap juttatást. Azok, akik egy évig folyamatosan munkaképtelenek, *rokkantsági nyugdíjra* jogosultak. Ez kedvezőbb, mint

a *munkaképtelenségi juttatás*, de szigorúbb járulékfizetési feltételekkel jár.

Külön szabályok vonatkoznak azokra a személyekre, akik munkahelyi baleset vagy foglalkozási ártalom következtében válnak munkaképtelenné. Az áldozat úgynevezett *baleseti juttatásra* jogosult. A juttatás 3 napi várakozási idő után, 26 hétig fizetendő. Ha a munkaképtelenség 4 napnál tovább tart, az első naptól kezdve fizetendő juttatás. Az igénylőre nem vonatkozik semmilyen járulékfizetési feltétel.

Ez a *rokkantsági juttatásra* is vonatkozik, amelyet a fenti 26 hét lejárta után fizetnek akkor, ha az illető még mindig jogosult a baleseti juttatásra. Csak olyan személy jogosult rokkantsági juttatásra, aki fizikai vagy szellemi képességeit a munkahelyi balesetből kifolyólag részlegesen elvesztette, és ennek következtében munkaképessége legalább 1 százalékkal csökkent. A munkaképtelenség mértékét szigorúan orvosi kritériumok alapján állapítják meg; a juttatás szempontjából lényegtelen, hogy az áldozat keresőképessége csökkent-e vagy sem.

A munkaképtelenség százalékát kerekítik. Ha a munkaképtelenség 20 százaléknál alacsonyabb, a *rokkantsági juttatást* egy egységes összegű prémium formájában fizetik (*rokkantsági prémium*). Ha a munkaképtelenség várhatóan 7 évnél hosszabb lesz, az áldozat választhat a prémium és a nyugdíj között. 20 százalék feletti munkaképtelenség esetén a *rokkantsági juttatást* átmenetileg fizetik; a juttatás mértéke a munkaképtelenség százalékától függ. Azok a személyek, akik több mint 20 százalékban munkaképtelenek, kétféle kiegészítést is igényelhetnek. *Alkalmazhatatlansági kiegészítésre* jogosultak mindazok, akik fizikai vagy szellemi képességeik csökkenése következtében tartósan munkaképtelenné váltak. A kiegészítés csak korlátozott időre szól, és bármikor visszavonható. Ez utóbbi az *állandó ápolási pótlékre* is vonatkozik, amely olyan 100 százalékosan munkaképtelen és valamilyen nyugdíjra jogosult személyeknek jár, akik állandó ápolásra szorulnak. Munkahelyi balesetből vagy foglalkozási ártalomból eredő munkaképtelenség esetén sokkal kedvezőbb juttatások járnak, mint „normális” munkaképtelenség esetén. A kétféle juttatás közötti különbség esetenként akár a 40 százalékot is elérheti.

Azok a munkaképtelen személyek, akik nem jogosultak biztosítási juttatásra, a segélyrendszer keretében munkaképtelenségi pótléket igényelhetnek. Csak olyan személyek jogosultak erre a pótlékre, akik ténylegesen és előreláthatóan legalább egy évig munkaképtelenek. A munkaképtelenség mértékét olyan munka alapján mérik fel, amely az illető korának, nemének, képzettségének és jártasságának megfelelően. A pótlék jövedelemigazoláshoz kötött.

Külön rendszert állítottak fel a vakok részére. Azok, akik annyira rosszul látnak, hogy képtelenek olyan munka elvégzésére, amelyhez a látás elengedhetetlen, illetőleg képtelenek korábbi munkatevékenységüket folytatni, vakoknak járó nyugdíjra jogosultak. Ez a nyugdíj, akárcsak az öregségi nyugdíjsegély, jövedelemigazoláshoz kötött.

Külön rendszert állítottak fel a fertőző betegek és a rehabilitációs programban résztvevők számára is. *Fertőző beteg ellátási pótlék* jár mind-

azoknak, akik fertőző betegségük miatt munkaképtelenek, és kezelésben részesülnek. *Rehabilitációs ellátási pótlékre* jogosultak mindazok a munkaképtelen személyek, akik rehabilitációs programban vesznek részt bármilyen elfogadott intézetben. Mindkét juttatás jövedelemigazoláshoz kötött, akárcsak a *munkaképtelen személy ellátási pótléka*.

Külön biztosítási rendszer létezik a kismamák számára. Azok a nők, akik eleget tettek a járulékfizetési feltételeknek, és akik a szülés várható idejét (elfogadott orvos által kiadott) papírral tudják igazolni, *anyasági pótlékre* jogosultak. A juttatás időtartama és összege attól függ, hogy a (teljesidejű munkát végző) kismama az anyasági idő lejáta után visszatér-e korábbi munkáltatójához. Azok a nők, akik nem térnek vissza korábbi munkahelyükre, általában 12 hétig kapnak anyasági pótlékot; ez a szülés várható időpontja előtti hatodik héttől a szülés után hat hétig fizetendő. A juttatás egységes összegű. Azok a nők, akik „csak” szülési szabadságot vettek ki, általában 14 hétig kapnak anyasági pótlékot. Az általános mintáktól eltérően ez a juttatás a nők heti fizetésének 70 százalékát is elérheti (a juttatás felső határa, akárcsak a fizetéstől függő juttatásoké, kötött).

Munkanélküliség

Minden olyan munkanélküli, aki a járulékfizetési feltételeknek eleget tett, munkaképes, és bármikor hajlandó munkába állni, *munkanélküli juttatásra* jogosult. A hajlandóság többek között azt jelenti, hogy az illető folyamatosan munkát keres: olyan munkát, amely megfelel kora, neme, fizikai állapota, képzettsége, lakóhelye és családja, valamint a munka hasznossága szempontjából is.

Azok, akik sztrájk következtében váltak munkanélkülivé – kivéve, ha a sztrájkban közvetlenül nem voltak érdekeltek –, nem jogosultak munkanélküli juttatásra. Azok, akik saját hibájukból kifolyólag veszítették el munkájukat, vagy visszautasítottak egy megfelelő munkaajánlatot, vagy nem követtek el mindent azért, hogy megfelelő állást találjanak, bizonyos ideig szintén nem kaphatnak munkanélküli juttatást. A felfüggesztés időtartama legfeljebb hat hét lehet.

A *munkanélküli juttatás* három napos várakozási idő után fizetendő, időtartama az igénylő életkorától függ. A 18 évesnél fiatalabb munkanélküliek legfeljebb 26 hétig kaphatnak munkanélküli juttatást, a 18–65 év közöttiek pedig legfeljebb 65 hétig. Azok, akik ez alatt az idő alatt betöltik 65-dik életévüket, további egy évig kapnak juttatást, feltéve, ha legalább 156 heti járulékot befizettek.

Az első fél év után a juttatás összege csökken. Ez alól a szabály alól csak két kivétel van. Egyrészt kivételt képeznek azok a 65 évnél idősebb munkanélküliek, akik legalább 156 heti járulékot befizettek, másrészt azok a 65 évesnél fiatalabbak, akik munkanélküliségük évében valamint az azt megelőző hét évben 280 heti járulékot befizettek.

A munkanélküli segélyrendszer keretében a munkanélküli juttatást

munkanélküli segély formájában fizetik. A segély jövedelemigazoláshoz kötött, járulékfizetési feltételek azonban nem vonatkoznak rá. A segély további feltétele az, hogy a munkanélküli képes és hajlandó bármilyen megfelelő állást elfogadni. A fent említett esetekhez hasonlóan a segélyre jogosultság időleges felfüggesztése itt is előfordulhat; a különbség annyi, hogy a felfüggesztés időtartama egy héttől három hónapig terjedhet. A munkanélküli segély időtartama nincs korlátozva. 65 hét után a juttatás összege egy kissé emelkedik.

Minden munkanélküli köteles rendszeresen jelentkezni a munkaközvetítő irodában. A jelentkezés gyakorisága változó: van, ahol naponta, más-ahol csak kéthetente kétszer kell jelentkezni. Sok esetben az irodában fizetik ki a juttatásokat, készpénzben. Azt is ellenőrizni lehet, hogy a munkanélküli megfelelő számú állást pályázott-e meg, illetőleg, hogy vannak-e egyáltalán állásajánlatok.

Orvosi ellátás

Az orvosi ellátással kapcsolatos törvényerejű rendeletekben kétféle természetbeni juttatás-csomag jelenik meg. Ezekre a juttatásokra azok jogosultak, akik saját zsebből csak komoly nélkülözések árán tudnának fizetni az orvosi ellátásért.

Egy alsó jövedelemhatár meghúzásával döntenek el, hogy ki tartozik ebbe a kategóriába; a döntésnél az egész család helyzetét figyelembe veszik. A 66 évesnél idősebbek esetében magasabb jövedelemhatárt állítanak fel. A jogosultak egy úgynevezett *orvosi kártyát* kapnak. A juttatás-csomag a következőkre terjed ki: körzeti orvosi kezelés, szakorvosi kezelés, gyógyszerek, fogászati ellátás valamint állami kórházakban történő ellátás. Ez utóbbi esetben csak a személyes költségeket kell megfizetni minden egyes kórházi nap után. A személyes költségek évi maximum összege kötött. A személyes költség fizetésének kötelezettsége alól csak a fertőző beteg-gek mentesülnek.

Azoknak a személyeknek (és általában háztársuknak is), akiknek jövedelme egy bizonyos szint fölött van, maguknak kell fizetniük a körzeti orvosi ellátásért. Azoknak, akiknek a jövedelme egy második (magasabb) kategóriába esik, a szakorvosi kezelés költségeit is saját maguknak kell állniuk. Ezen személyek ugyanolyan feltételek mellett részesülnek kórházi ellátásban, mint az alacsonyjövedelműek. A hat évesnél fiatalabb gyermekek és az iskolásgyermekek fogászati kezelése ingyenes; bizonyos fogászati kezelés azoknak a felnőtteknek is ingyen jár, akik eleget tettek járulékfizetési kötelezettségeiknek. A gyógyszerek szintén ingyenesek, amennyiben a havi gyógyszerköltségek egy bizonyos szintet meghaladnak; minden gyógyszert ingyen kapnak azok, akik valamilyen külön kategóriába tartozó (tartós) betegségben szenvednek.

Az orvosi ellátási rendszer mellett önkéntes biztosítást is lehet kötni, amely különféle juttatásokat nyújt. Az önkéntes egészségbiztosítást az

illetékes miniszter által felállított *Önkéntes Egészségbiztosítási Bizottság* igazgatja.

A körzeti orvosok országos szervezete és az illetékes minisztérium közötti megállapodás alapján az orvosi ellátást magánorvosok nyújtják. A fogászokat az *egészségügyi bizottságok* alkalmazzák. Az állami kórházakat szintén az *egészségügyi bizottságok* igazgatják. Az állami kórházak mellett számos magánkórház létezik.

Család

Az ír társadalmi biztonsági rendszerben különféle segélyek léteznek a gyermekek részére. Létezik egy általános *gyermekpótlékrendszer*, amely egyforma ellátást nyújt minden lakosnak. A jövedelmet fenntartó rendszerek pedig az alapjuttatásokon felül nyújtanak különféle, gyermek utáni kiegészítéseket (lásd alább). Végül, a *családi jövedelemkiegészítési rendszer* az alacsony jövedelmű alkalmazottaknak nyújt támogatást.

Gyermekpótlékra csak a gyermekkel együtt élő személyek jogosultak. Ha a gyermek valamilyen intézményben tartózkodik, akkor az intézménynek kell őt eltartania. Csak a 16 évesnél fiatalabb gyermekek után jár pótlék. Abban az esetben azonban, ha a gyermek nappali oktatásban vesz részt, illetőleg fizikai vagy szellemi fogyatékoságából kifolyólag nem tudja eltartani magát, a korhatár 18 év. A *gyermekpótlék* havi juttatás, összege más és más az első öt gyermek, illetőleg a hatodik és az őt követő gyermekek után.

Az alacsony jövedelmű családoknak támogatást nyújtó családi jövedelemkiegészítés heti juttatás. Azok a személyek jogosultak erre a kiegészítésre, akik teljesidejű állásban vannak, van legalább egy olyan gyermekük, aki után gyermekpótlékot kapnak, és a család jövedelme egy bizonyos – törvényesen meghatározott – szint alatt marad. A juttatás összege a törvényben meghatározott szint és a családi jövedelem különbségének fele, és felső határa kötött. A kiegészítés 52 hétig jár, de csak abban az esetben, ha az igénylő ezalatt nem hagyja abba a munkát. Nem befolyásolja a juttatást az, ha a család jövedelme ezalatt az időszak alatt megváltozik.

Segélyek

Az ír segélyrendszer túlnyomórészt kategória-határokon alapul. Létezik azonban egy általános védőhálóként működő rendszer is: ez a *kiegészítő jóléti pótlék*. Azok jogosultak erre, akik nem tudják eltartani magukat és családjukat. Azok, akik nappali oktatásban vesznek részt, vagy akiknek teljesidejű állásuk van, vagy akik sztrájkban érintettek, nem jogosultak erre a juttatásra. Minden igénylőnek fel kell iratkoznia a munkaközvetítő irodában.

A rendszer „maradék” jellege abból fakad, hogy csak az igényelheti,

aki már mindent elkövetett azért, hogy más juttatást kapjon. A (feltehetően csak kiegészítő jellegű) juttatást jövedelemigazoláshoz kötik. E mellett a juttatás mellett, illetőleg az alacsony jövedelmek kiegészítésére a közigazgatási testület az extra költségek fedezésére további kiegészítést adhat. Kivételes költségek fedezésére a testület egyösszegű, végkielégítés jellegű juttatást is kiutalhat. A közigazgatási testület kivételes esetben természetbeni juttatásokat is nyújthat.

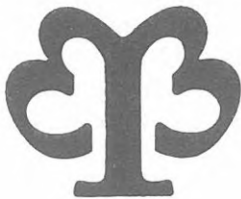
Speciális segélyrendszerek gondoskodnak azokról a nőkről, akik feltételezhetően nem tudják eltartani magukat. Így például azok a nők, akik 40 évesnél fiatalabbak, vagy akiknek van legalább egy eltartott gyermekük, és akiket elhagyott a házastársuk, *elhagyott feleségnek járó pótlékra* jogosultak. Azok a nők, akiknek van legalább egy eltartott gyermekük, és akiknek a férjét legalább hat havi börtönbüntetésre ítélték, *rab-feleségnek járó pótlékot* kapnak.

Szociális segélypótlékra jogosultak azok a hajadonok, akiknek legalább egy gyermeket el kell tartaniuk. Az 58-66 év közötti egyedülálló nők pedig *egyedülálló nőknek járó pótlékot* igényelhetnek.

A fenti juttatásokat jövedelemigazoláshoz kötik. Összegük megegyezik az *özvegyi segélynyugdíj* összegével; az egyedüli kivétel az *egyedülálló nőnek járó pótlék*, amelynek összege a többinél valamivel alacsonyabb.

Az *elhagyott feleségnek járó pótlék* biztosítási megfelelője az *elhagyott feleségnek járó juttatás*; ez utóbbit nem jövedelemigazoláshoz, járulékfizetési feltételekhez kötik. Az igénylő választhat, hogy saját vagy férje biztosítását kívánja-e a juttatáshoz alapul venni.

A nőknek fizethető juttatásokkal kapcsolatban létezik egy úgynevezett együttélési szabály. Ennek értelmében a juttatást felfüggesztik arra az időtartamra, amíg a jogosult egy férfival házastársi közösségben él.

A BABILON Nyelvstúdió
ANGOL és NÉMET
nyelvtanfolyamokat indít
heti 4x3 és 3x3 órában
Pesten és Budán

Szintfelmérés németből hétfőnként,
angolból szerdánként 14–17 között.

1067 Budapest, Teréz körút 41.
(A Béke Szálló mellett.)
Telefon: 132-4974, 135-3825